Andraž Rožman

TITOV SIN

Otvorena knjiga

Beograd, 2023.

Naslov originala:
Titov sin
Andraž Rožman

Sa slovenačkog prevela Jelena Dedeić

© 2022 Izdavačka kuća Goga
Izdavačka kuća Goga Novo mesto

Copyright © za srpsko izdanje Otvorena knjiga

JAK SLOVENIAN BOOK AGENCY

Književno delo je izašlo u okviru književnog programa koji sufinansira Javna agencija za knjigu Republike Slovenije.

Priča i lica u njoj su plod autorove mašte i ne odražavaju stvarnost.

Andraž Rožman

TITOV SIN

Jocu Podlesniku

PRVI DEO

Proleće

1.

Ponovo sam po ceo dan buljio u svetleće brojeve iznad lifta. 8 … 7 … 6 … 5 … 4 … 3 … 2 … 1 … „Dobar dan, gospodine Seljak." Svaki put ga pozdravim, jer svoj posao obavljam profesionalno. Odgovori mi ćutanjem, i on je profesionalac. Kad imam sreće, na njegovom kamenom licu zasija brazda. Ako je dobro raspoložen, podigne desnu obrvu kao da želi da kaže: „Znam da si tu, ali moje misli su direktorske i vlasničke."

Koliko puta sam rekao sam sebi da ću ga ostaviti na miru. Da ću na ignorisanje odgovoriti ignorisanjem. Ali, mama me je učila da prema ljudima u odelima i kravatama moram da se ponašam lepo. Kada je bila kod kuće. Obično nije bila. Morala je da me prehrani, a na kom drugom mestu čovek može da obezbedi svojoj porodici mrvicu hleba ako ne u Nemačkoj. Od tada volim vozove. Neka me voz odvede u daljine… Kad sednem u vagon, ispružim noge ispred sebe, sklopim prste i istegnem ruke, a pogled bacim kroz prozor… I ćihu-ćihu prema Bavarskoj.

Kad čujem škripanje ispod vagona, znam da sam na početku i da kraja još dugo neće biti. Dobro je što su naši vozovi praistorijski i što me podsećaju na Franca Jozefa. Volim istoriju. Ne volim završetke. Zamišljam da otpor koji nastaje između točkova voza i šina proizvodi iskre. Iskre se pojavljuju u meni. Ponekad su toliko jake da me

obuzima plamen zlih slutnji. Ume da bude još gore, mogu da dobijem opekotine, ponekad nižeg, a ponekad i višeg stepena kada završim u bolnici, a tamo ljudi moje sorte ne žele da budu i odatle me ni Titovo obezbeđenje neće spasiti na lep način. Želim da putujem. Bilo kuda, samo ne među bele mantile.

Gospodin Seljak je danas bio naročito namrgođen. Možda ga njegova najdraža službenica nije zadovoljila ili mu je opet neki lobista zadao nemoguć zadatak koji će uz nešto malo beskičmenjačkog lukavstva naravno obaviti. Uvek ga obavi. Fascinira me ozbiljnost lica kojem oštrinu dodaju koreni posečenih crnih dlaka uraslih u meso. Precizno podšišana kosa koja na ivici vlasišta okružuje negovanu ćelu, i prezrivi pogled ne odaju samo utisak strogog čoveka, već i otelotvorenje racionalnosti kojoj ništa ne može proći ispod radara. Na to verovatno nasedaju njegovi lakeji u poslovnoj imperiji beskonačnog broja firmi koju je nesumnjivo izgradio krvlju i znojem, ali ljudima moje sorte ne može da zamaže oči. Mi imamo posebne, takoreći vizionarske sposobnosti i možemo lako da prozremo takve kao što je naš šefić. Što je čvršći njegov izraz lica, čvršća je njegova realnost. Mogu ti reći da postoje dani kad mogu da ga prozrem i dani kad ne vidim dalje od njegovih mermernih obraza. I kada provirim unutra, vidim polja smrdljivog humusa, samo tu i tamo neko belo ostrvce belih rada i nešto lavande između. Jer znam da i meni ponekad na oči padne koprena, jer svog šefića ne želim da vidim drugačije nego što hoću da ga vidim. Ali, sa njim ne moram da budem milosrdan.

Ali, šta da ti još pričam o njemu kad i sam imam previše problema. Skoro sam želeo da putujem po gradu. Samo sam hteo da se prošetam od centra do Špice, do me-

sta gde reka skreće u meandar i okreće se prema severu, kroz bubne opne da propustim pesmu senica, da odmorim oči na lenjom zelenom prostranstvu kroz koje zabadam pogled, čas na jednu čas na drugu ribu. Štuka, pastrmka, šaran, klen, keder, belica plotica … Ne razumem taj sport. Stoje na Plečnikovim stepenicama i zabacuju štapove u vodu, ako treba, čekaju čitav dan da uhvate ljuskavo biće, a onda ga vrate nazad u život. Sebe nazivaju čuvarima prirode. Ja imam drugačije zaštitnike. Bar mi se čini – nekad više, nekad manje. Ali, ponekad imam osećaj da nigde nema nikoga i da sam sasvim sâm na celom svetu.

Tog dana su me pratili, a samo sam do Špice želeo da odem. Ubedili su me da sam *very important person*. I jesam, ko nije, svaki čovek je very important, ali ja posebno. Koju još skitnicu koja tabana naokolo čuvaju obaveštajci? Mesečev odraz u reci me je ubedio da me prate helikopterom, tako šalju znake. Dok sam prolazio pored univerziteta, setio sam se mog starog. Na toj terasi je održao slavan govor, nema istorijske knjige koja nije objašnjavala kako je pretio onima koji bi hteli da ruše Jugoslaviju.

Nisam bio siguran da li sam Žarko ili Miša, ili sam neko od one kopiladi za koje moj stari uopšte nije znao ili je znao, ali se pravio da ne zna. Zašto nije hteo da me upozna? Mama mi je govorila da sam ga video samo jednom u životu. Bio sam previše mali da bih bio svestan njegovog prisustva. Kad smo se prvi i poslednji put sreli na sudu, još sam bio u pelenama. Priznao me je, ali nije hteo da me upozna. Bar je plaćao. Valjda. Neko vreme. Ali, ne zameram mu. Samo bih voleo da ga upoznam, ne samo sa slike na nadgrobnom spomeniku sa seoskog groblja, već stvarno. Da, kako kažu mudre glave, sednemo za sto u kafani, popijemo po špricer i razmenimo reč-dve.

Ne znam da li me je izbegavao zato što sam drugačije sorte – na momente mi se čini od posebno plemenite, a ponekad od posebno trule – ili zato što je već imao druge dece preko glave. Čovek na položaju nema vremena za sitnice kao što je provođenje vremena s bespomoćnom decom. Ne znam više na kakvoj funkciji je bio. Da li je bio predsednik države, prvi komunista među istim komunistima i prvi partizan među istim partizanima ili je samo bio vođa pogona u *Litostroju*, prvi radnik među jednakim radnicima u vreme dok su još znali šta je samoupravljanje. Sad znamo samo još da je to nešto čega već dugo nema, zato nismo više sigurni da li je uopšte postojalo, a mi, jadni proleteri, ne znamo ni šta da zahtevamo, a kamoli da se organizujemo i najurimo kapitalistu. Strah je prevelik, a tu i tamo nam još neki ostatak masnog pečenja padne sa stola, nekom veće, nekom manje parče, zato se o takvima kao što je naš šefić usuđujemo da razglabamo još samo u bifeu.

Ah, što da se zamaram klasnom borbom. Radije ću preći u kapitaliste. Videćeš, postaću preduzetnik. Počeću s prodajom na buvljaku, završiću s lancem restorana i ulaganjem u nekretnine ili ću dobiti na lotou. Svejedno je. Ne znam kako, ali znam da ću doći do bogatstva. Tada ću ti kupiti stan, pa još jahtu da osetiš šta je okeanski vazduh. A sad me časti kafom i pozajmi mi pet evra, ako imaš.

Pomenuo sam ti već svoje dileme. Traženje identiteta, rekli biste ti i tebi slični, dok u našem svetu za tu pojavu učene glave nalaze neki zastrašujuć izraz. Pa, svejedno je kakve reči koristimo. Važno je da me razdvojenost ponekad nesnosno peče, toliko jako da bih se najradije bacio u reku. A još bih više voleo da u nju zafrljačim stolicu, bicikl, telefon … Zašto da se utopim, kad je život prelep. Šta ti uopšte fali ako imaš neki evro u džepu i ako te ljudi

ne teraju od sebe. Ali, ja baš to obično nemam. Gazda od kojeg me gospodin Seljak iznajmljuje plaća mi minimalac, o plaćenom prekovremenom radu mogu samo da sanjam, ponekad mi uskrati čak i nadoknadu za prevoz i topli obrok. Znam da me je zaposlio samo zbog toga što zbog mene od države dobija subvenciju. Ako imam sreće, dobijem regres, ali Gazda u zamenu zahteva procenat. Istina je da nisam baš štedljiv. Naročito kada me obuzme to prokleto pitanje identiteta. Tada trpi novčanik. I sugrađani me još više izbegavaju.

Sad već nešto znaš o meni, zanimljiv sam lik, zar ne? Reći ću ti i više ako budeš hteo. I o ljubavi ću ti govoriti. Šeta se po gradu. Kad je vidim, glasovi u glavi počinju da mi pevaju *The Girl from Ipanema* … Viđam je kad s lesijem na lancu hoda po Petkovškovom nabrežju[1]. Njen hod je mešavina erotike, samopouzdanja i nežnosti. Taj korak … Kad jednu nogu ispruži daleko ispred druge, ispravi se, podigne glavu i krene u susret tajni… Tada joj se grudi prilepe za usku majicu, a duga kestenjasta kosa se blago zalepršа, a nepomičan pogled usmeri u nevidljivu tačku u daljini. Kako bih voleo da uđem u tu misteriju.

Podseća me na moju veliku ljubav. Ne po izgledu, već po unutrašnjim svetovima koje mi otvara. Ljudi moje sorte su navikli da spavaju usamljeni. Ali, nekim ženama je pitanje identiteta zanimljivo. I dopada im se što sam u krevetu tigar, kada poletim iznad oblaka. Španjolko, o moja predivna Španjolko, ko zna kuda sada lutaš. Još osećam miris beskonačno duge talasaste kose, a pred očima mi se prikazuje smeđa nijansa njenog tena. Išao sam u Salamanku sa svojim sapatnicima i da podelimo svoja iskustva. Preko nekog evropskog projekta, šta drugo. Jer,

[1] Petkovškovo nabrežje - deo Ljubljane, šetalište pored reke Ljubljanice.

čitava ekonomija zavisi od prokletih projekata. Evropski ili državni japijevci objave konkurs, endžiovci se pobiju za evre, a mi, ludaci, begunci i jadnici svih vrsta potrebni smo im samo da se potpišemo na neki list papira da „opravdaju sredstva". Zauzvrat nešto radimo, ponekad nas nekuda odvedu i pokazuju nas kao Cigani svoje mečke koje igraju, tu i tamo nam čak udele i poneki evro.

Taj potpis ne žalim. Odveo me je kod Marije. I u Salamanku. Ponekad ne znam da li više volim tu ženu ili taj grad. Kad sam se gubio u lavirintu uličica, činilo mi se da se lekovi u meni tope i da se vraćam u život. Ne lupetam. Sve to bi ti i Unamuno rekao. Kako je bilo lepo kad sam hodao po kamenu po kom je hodao i on. Ali, sad još ne mogu sve da ti otkrijem. Prvo, moraš da se obavežeš da nećeš odbaciti moju priču kao što obično ljudi učine sa mnom. Nadam se da ćemo se zajedno zakopati u prošlost da bismo mogli da se poteramo u budućnost i ustanovimo ko sam u stvari.

Saznaćeš mnogo o našim predivnim totalitarnim institucijama. Jesi li nekad čuo za Hrastovec? A za mog sapatnika Leva? Njega je uništila borba s čeličnim birokratama, lekovima i zidovima zavoda. Kako i ne bi. Znaš šta je sve preživeo! I ja sam svašta preživeo, ali se nekako još držim. Lev i ja smo veterani. Nas su u normalnost vraćali još po starom sistemu, metodama koje nećeš upoznati. Jesi li bio nekad u skvotu pored reke u Rogu? Volim one razrušene zidove stare fabrike, grafite na njima i ljude sa svih strana, a najviše volim besplatne ručkove. S tim prostorom imam dugu istoriju. Idi tamo. Kad uđeš na imanje, u prostrano dvorište, skreni oštro udesno, videćeš zgradu u kojoj je socijalni centar. Na zidu potraži njegovu fotografiju. Postavili su ga na najvidljivije mesto.